باوەڕبوون بەتوانای ژن بۆ بەشداری سیاسی ...!!

سەروەر کەریم

قسەکردن لەسەر توانای ژنو بەشداری کردنی، لەکایە سیاسیەکانو بەڕێوەبردنی کۆمەڵگادا، کارێکی گەلێک قورسو گرانە، بەتایبەت لەو کۆمەڵگایانەی کە هیچ ئامادەگیەکی مرۆییانە بەرامبەر بە ژن بوونی نییەو، ژن کائینێکی پەراوێزخراوەو هیچ حسابیکی لەسەر ناکرێت، تەنها وەک وەسیلەیەک بۆ خۆشگوزەرانی پیاو خستنەوەی منداڵ چاوی لێ دەکرێ.. بوونی ئەم عەقڵیەتو کەلتورە لەکۆمەڵگاکانی خۆرهەڵات دا، لەخۆیەوە سەرچاوەی نەگرتوە بەرامبەر بە ژنو باگراوندێکی قوڵی ئایینیو خێڵەکی هەیەو مێژووەکی هەزار ساڵ زیاتر دەبێتو نەوە دوای نەوە درێژکراوەتەوەو چوارچێوەو سنوری زیاتری بەخۆیەوە گرتوەو چووەتە چوارچێوەی عەقڵیەتو دەستورەوە کاری لەسەر کراوە.. هەموو کۆمەڵگاکانی خۆرهەڵاتیو مەزهەبی ژنان تیایدا پلەیەک لەخوار پیاوەوەنو بەچەندین جۆریش ئەو پلە دووییەی ژنان پیرۆزکراوەو هەزارو یەک پاساوی ئایینیو ئەخلاقیان بۆ مانەوەی پلە دووی ژنان هێناوەتە ئاراوەو کاری لەسەر کراوەو ژنانیان ناچارکردوە، کە بەو ژیانە ڕازیبنو تا ئەندازەی ئەوەی کە ژنان وا هەست بکەن، کە ئیدی ئەو چارەنوسە هەر لە ئەزەلەوە بۆیان دیاری کراوەو نابێت لێی لا بدەن.. بەهەر حاڵ هەموو گۆڕانکاریەکانی کۆمەڵگای مرۆڤایەتیو بەرەوپێش چوونی مافی ژنان لە دنیاداو هاتنە مەیدانی ژنانیش بەپێی گۆڕانکاریەکانو پێش کەوتنی هوشیاری، هۆکارێک بووە بۆ ئەوەی ژنان لەچوارچێوەی ماڵ بێنە دەرو بەشداری کاراو چالاکانەی شۆڕشو گۆڕانکاریەکانو بەڕێوەبردنی ئیدارەو بەشداری کردن لە کاروباری سیاسیو کۆمەڵایەتی بکەنو بە بەشێکی سەرەتایی لە مافەکانیان بگەن، کە ئەو گۆڕانکاریانەش دوای هەزاران قوربانی لەخۆرئاوادا هاتە بوونو ژنان توانیان بوونی خۆیان، وەک مرۆڤێکی بەتوانا بسەلمێنتو ببنە هەوێنی گۆڕانکاریو پێشکەوتنو ئەوەش وای کرد چەندین ژنی بەتوانا لەبواری سیاسی دەربکەنو بوونی خۆیان لەناوەندی سیاسی دا بسەلمێننو جێ دەستی خۆیان دیاری بکەنو هەموو شەقڵە کۆنەکان لەسەر بێ توانایی ژنان بۆ بەشداری سیاسی بسڕنەوە...

ئەو گۆڕانکاریانەی بەسەر مافی ژنانو بەشداری کردنیان لەبواری سیاسی دا، لەخۆرئاوا هاتە بوون بەرئەنجامی خەباتو یاخی بوونی چەندین ساڵەی خۆیانو کۆڵنەدانیان بووە، بۆ تێک شکاندنی عەقڵیەتی کۆنخوازیو سەیرکردنی ژن، وەک وەسیلەیەک بۆ چێژوو مناڵ خستنەوە، ئەمەش وای کرد کە پیاوان باوەڕ بەوە بهێنن، کە ژنان لەباری سیاسیەوە توانایان هیچ کەمتر نییەو دەبێت باوەڕ بەوە بهێنینو گۆڕانکاری لە عەقڵیەتو دەستوردا بکەینو ئەو بوارەش بۆ ژنان والا بێت مومارەسەی تواناکانی خۆیان

لەباری سیاسیەوە بکەن... گەرچی ئەو گۆڕانکاریانەو باوەڕهێنان بەتواناکانی ژن، بۆ بەشداری سیاسی، لەزۆرترین حاڵەت تەنها خۆرئاوایی گرتەوەو خۆر هەڵاتیش لەسەر عەقڵیەتی چەپاندن‌و چەوساندنەوەی ژنان بەردەوام بوو هەموو ڕێگاکانی لەبەردەم ژنان دا داخستبوو، هەموو ئەوانەشی بە بیانووی ئایینی‌و خێڵەکی‌و عەقڵیەتی پیاوسالارییەوە بەستبووەوە. بۆیە ژنان لە کۆمەڵگاکانی خۆرهەڵات دا هەموو ڕێگایەکیان لەبەردەم دا داخراوەو ناتوانن مرۆڤێکی کارابن بۆ گۆڕانکاری‌و بەرەوپێش چوونی ماف‌و ئازادیەکان‌و ڕۆڵیان هەبێت لە گۆڕانکاری دا، ژنان لەبەشێکی زۆر لەووڵاتانی خۆرهەڵات مافی ئازادی خۆشەویستی‌و هاوسەری‌و چوونە دەرەوەیشیان لیٚ زەوت کراوە، جا چۆن بتوانن بەشداری کاروباری سیاسی بکەن‌و بتوانن ڕۆڵی کارای خۆیان بگێڕن، یاخود بەشداری بکەن لە کاروباری سیاسی‌و ببنە خاوەنی بڕیارو قسەکردن لەسەر سیاسەت‌و مەکانەیەکی سیاسی بگرنە دەست، چونکە خۆرهەڵات تا ئەو پەڕی دژی هەموو مافەکانی ژنان‌و ئازادیەکانیەتی‌و هەزارو یەک سانسۆری ئەخلاقی‌و کۆمەڵایەتی‌و ئایینیان بۆ ژنان داناوە بۆ ئەوەی زنجیریان بکەن‌و لەچوار دیواری ماڵەوە زیندانیان بکەن، بەدرێژایی مێژوو کۆمەڵگاکانی خۆرهەڵاتی بەو شێوەیە لە ژنانیان ڕوانیوەو ئەم ڕوانگەیەش بۆ ئێستا درێژ بووەتەوەو کاری لەسەر دەکرێت، هەڵبەتە لەدوای ئەو هەموو گۆڕانکاریانەی بەسەر مافەکانی ژناندا هاتوە لە دنیاداو ئەو پێشکەوتنە بەرچاوانەی لەبواری زانست‌و زانیاری‌و تەکنەلۆژیاو مافە ئینسانیەکاندا بە وجود هاتووە، بەناچاری‌و لەرووکەش دا بەشێک لەولاتانی خۆرهەڵات بۆ جوان کردنی ڕووی خۆیان‌و شاردنەوەی عەقڵیەتی کۆنەپەرستی‌و شەرەف پارێزی ڕێگەیان بەژنان داوە بەشداری هەڵبژاردن بن، ئەوەش بەوەی تەنها بۆیان هەیە هەڵبژێرن، نەک خۆیان هەڵبژێرن بۆ پۆستە سیاسیەکان‌و ئیدارە بگرنە دەست دیارە ئەوە هەموو کۆمەڵگا خۆرهەڵاتیەکان دەگرێتەوە، ئەمە جگە لەوەی تائێستا ژنان لەدەستورو یاساکانی زۆرینەی وولاتانی خۆرهەڵات دا پلەیەک لەخوار پیاوەوەن‌و بچوکترین ماف، کە ئازادی سەفەر کردنە ڕێگەیان پیٚ نادرێت‌و دەستوری وولاتەکان ڕێگەیان بەوە نەداو ژنێک بە تەنها سەفەر بکات، کە ئەوە بچوکترین ماف بێت‌و عەقڵەتێک ئەوە قبوڵ نەکان دەبێت چۆن ڕێگە بەژنان بدات خاوەنی بڕیاری سیاسی بنوو قسە لەسەر کۆمەڵگاو چارەنوس‌و ئایندەی بکەن، بۆیە لێرەوە دەتوانین بڵێت ژنان لەکۆمەڵگاکانی خۆرهەڵات دا چەوساوەترین مرۆڤن‌و کەمترین بواریان پیدراوە بەشداری بڕیاری سیاسی بکەن‌و قسەی جدیان هەبێت، چونکە پیاوی خۆرهەڵاتی هەرگیز باوەڕی بەخودی ژنان نەبووەو، وەک مرۆڤێکی گومان لێکراو فریودەر سەیر کردووەو هەمیشە زنجیری کردوە، نەک ئەوەی باوەڕ بەوە بهێنێت، کە ژن تواناکانی بخاتە کارو بیروڕای سیاسی هەبێت‌و بەشداری ململانێکان بکات‌و بیروڕای تایبەتی هەبێت لەسەر کۆی ڕوداوو گۆڕانکاری‌و پێش هاتە سیاسیەکان. بەگشتی پیاوی خۆرهەڵاتی باوەڕی بەهیچ بەشداریەکی ژنان نییە لەکاروباری سیاسی‌و بگرە بەردەوام لەمپەری داناوە بۆ بەشداری ژنان لەکاروباری سیاسی‌و هیچ کاتێکیش پاساوێکی لۆژیکی بۆ ئەو کارەی پێنەبووە، جگە لەپاساوی ئەخلاقی‌و ئایینی، کە ئەو پاساوانەش هیچ بنەمایەکی زانستی لیٚ نەکەوتوەتەوەو بگرە تەنها ترس‌و نیگەرانی پیاوە لەهاتنە مەیدانی ژنان بۆ کاروباری سیاسی.

خۆرهەڵات بەگشتی تائێستا لەسەر عەقڵیەتی نەفی کردنەوەی ژنان بۆ کاروباری سیاسی کار دەکات‌و ڕەنگە لە وولاتێکەوە بۆ وولاتێکی تر ئەو عەقڵیەتی نەفی کردنەوەیە گۆڕانکاری بەسەردا

هاتبێت شێوازی گۆڕانکاریەکان جیاوازبن، ئەگەرنا لەناوەڕۆک دا هەموویان بەیەک ئاراستە بیر دەکەنەوەو ئەوەش سایکۆلۆیەتی هەزاران ساڵەی پیاوی خۆرهەلاتیە.. ئێستاش لەزۆرێک وولاتانی خۆرهەلات دا ڕێگە نادەن ژنان سەیارە لێ بخوڕ. جا چۆن ڕێگە دەدەن بەشداری کاروباری سیاسی بکەن‌و ڕەخنەو قسەیان هەبێت، یاخود پۆستی سیاسی وەربگرن‌و ئیدارە بەڕێوە بەرن، ئەوە گەورەترین گرفتی عەقڵیەتی پیاوی خۆرهەلاتیە وەئەمەش لەوەێوە سەرچاوەی گرتووە، کە ژنان مرۆڤێکی ناسک‌و عاتفین‌و بەکەڵکی کاروباری سیاسی نایەن، هەر ئەو دەربڕینە ماهیەتی پیاوی خۆرهەلاتی ئاشکرا دەکات بەوەی کە بەهیچ شێوەیەک ئامادە نیین دەست بەرداری پلە دووی ژنان بن‌و دەروازەکان بەڕووی تواناکانی ژناندا والاکەن‌و لە مرۆڤێکی پلە دووەوە بگەڕێنەوە مرۆڤێکی ئاسایی‌و خاوەنی ماف‌و سەروەری خۆیان.

کۆمەڵگای عێراقیش، وەک کۆمەڵگایەکی خۆرهەلاتی هەڵگری هەمان خەسڵەت‌و تایبەت مەندی کۆمەڵگایەکی خۆرهەلاتیەو عەقلیەت‌و بیرکردنەوەی سەبارەت بە ژن هەمان شتەو بەردەوامیش کاری لەسەر سڕینەوەی مافە ئینسانیەکان ژنان کردووەو بەشوێن توندکردنەوەی سانشۆرەکانەوە بووە دژی ژنان‌و مافەکانیان... عێراقیش هەڵگری هەمان کەلتوری پیاوسالاری‌و ئایینی‌و خێڵەکیەو بەبێ ئەو کەلتورەش ژنان پلە یەک لەخوار پیاوەوەن‌و ڕەوا نییە هیچ مافێکیان هەبێت، جگە لەلەزەت بەخشین بەپیاوان‌و خستنەوەی نەوە، ئەم عەقلیەتە وای کردووە ژنان ڕۆژانە دووچاری توندو تیژی‌و ئازادی دەرونی‌و جەستەیی دەبن‌و ڕەشبینن بن بەرامبەر بەئەگەری گۆڕانکاری‌و دەرخستنی تواناکانیان‌و سەلماندنی بوونی خۆیان وەک مرۆڤ، بۆیە ژنان لە عێراق دا کەمترین دەرفەت لەبەردەمیاندا نەبووە بۆ کاروباری سیاسی‌و بەشداری لەکاروباری سیاسی‌دا، سەرباری ئەوەی ڕێگریان لێ کراوە بۆ خوێندن‌و هەڵبژاردنی چارەنوسی خۆیان بەئازادانەو پاساوەکانیش تەنهاو تەنها پاساوی ئایینی‌و مۆڕاڵی بوون، چونکە بەپێی ئایین ڕەوانییە ژنان خۆیان بڕیاری لەسەر چارەنووسی خۆیان بدەن، کە بەدڵنیایی بەشداری سیاسی ئازادی تاکەو مافی بێ ئەملاو ئەو لایەتی کاتێک ئەو مافەی لێ زەوت دەکرێت، لە بونەوەرێکی کاراوە دەبێتە بوونەوەرێکی کارلێکراو دووچاری سایکۆلۆژیای شکست دەبێت، ئەمەش بەڕوونی بەژنانی عێراقەوە دیارەو، کە ژنانی عێراق ئێستا بەتەنها مرۆڤێکی کار لەسەرکراون‌و بەکار دێن بۆ بەرژەوەندیەکانی پیاوان‌و جێبەجێ بوونی خواستەکانیان، بۆیە دەبینین ژنان لە عێراق دا، کەمترین بەشداریان هەبووە لەبواری سیاسی داو ئەو ڕەوشەش بەدرێژایی مێژوو درێژەی کێشاوەو ئێستاشی لەسەر بێت ژن کەمترین بەشداریان هەیە لە مەیدانی سیاسی دا، چونکە عەقڵیەتی پیاوسالاری‌و دەستوریش ئەو مافەی نەداوەو باوەڕی بەتوانای ژنان نییەو لەکاروباری سیاسی دا...

گەرچی لەناوەڕاستی سەدەی بیستەوە چەندین ڕێکخراوی ژنان دورست بون‌و بەشێکی زۆر لە حزب‌و ڕێکراوو گروپەکان، بۆ جوان کردنی ڕووی خۆیان چەندین ژنیان هێنایە ناو ڕیزەکانی خۆیان، ئەمەش نەک لەبەر ئەوەی ئەو یەکانە باوەڕیان بەبەشداری ژنان هەبووە لەکاروباری سیاسی دا، بەڵکو بۆ جوان کردنی ڕووی خۆیان‌و خۆ لەقەڵەم دانیان بەمەدەنی‌و مۆدێرن، کە هەموو ئەو کارانەیان فۆڕم سازی‌و فریودانی ژنان بووە، لەلایەن حزب‌و یەکە جۆراوجۆرکانەوە بۆ جوان کردنی ڕووی خۆیان، ئەگەرنا تائێستا ژنان لەکۆمەڵگای عێراق دا پلە دوون‌و لەدەستوردا پلەیەک لەخوار پیاوەوە حسابیان لەسەر

دەکرێـت، بـەڵام لـەرووی کاروبـاری سیاسـیەوە ئێـستا کـەمێک گۆڕانکـاری ڕووی داوە، بەتایبـەت دوای ڕووخانـدنی بـەعس و لەبەریـەک هەڵوەشانەوەی ئـەو دەسـەڵاتە دیکتـاتۆرەو بڵاوبوونـەوەی فـرە حزبـی و دورسـت بـوونی چـەندین ڕێکخـراوە گروپـی جۆراوجـۆر، کـە بـەرگری لەمافـەکانی ژنـان دەکـەن و ژنـان بەشداری هەڵبژاردن دەکەن و بەشێک لەژنان پۆستی دەوڵـەتیان بـەهۆی حزبەکانـەوە بەدەسـت هێنـاوە، بەڵام ئەمەش لەپلەی یەکـەم دا بـەو مانایە نییـە کـە گـۆڕانگاری لـە عەقڵیـەتی پیاوسالاری دا ڕووی داوەو پیاوان لەباوەڕبوونیان بەتواناکانی ژنان بـۆ کاروبـاری سیاسـی ئـەو پۆستانەیان پێبەخشیون، بەپێچەوانەوە کۆی ئەو کارانەی پیاوان کردویانـە بـۆ بەخشینی سیمایەکە بەدەسەڵاتەکەیان و نیشاندانی وێنەیـەک بـۆ غەرب، کە ئەمانیش باوەڕیان بـە بەشـداری ژنـان هەیـە، لـەکاروباری ئیـداری و سیاسـی داو ئـەوەتا ژنـان پۆستی جۆراوجۆری بەرز وەردەگرن و بەشداری لەبڕیاری سیاسی دا دەکەن، کە لەڕاستی دا ئـەو ژنانـەی بەشـداریان لـەو یەکانـەدا پێکـراوە تـەنها شکڵێکن و خاوەنی هیچ بڕیارێـک و بەشـداریەکی سیاسـی نـین و لەپشت ئەوانە پیاوەکانی حزب بڕیاریان بۆ دەردەکات و ئەوانیش جێبەجێ دەکەن، بۆیە دەتـوانین بڵێـین پیاوانی کۆمەڵگای عێراقی باوەڕیان بەبەشداری سیاسی ژنان نییە لەکۆی کارەکـانی کۆمـەڵگاداو تـەنها زۆر جـار بەناچـاری و بـۆ بەرژەوەنـدی خۆیـان بـەکاریان دەهێـنن، بـەناوی بەشـداری ژنانـەوە. گەرچـی ژنـان بەڕێژەیەکی بەرچاو بەشداری هەڵبژاردنـەکان دەکـەن و خۆیـان مانـدوو دەکـەن، بـەڵام هـیچ کـات بـەماو مانایـە نییـە کـە ژنـان خۆیـشیان گەیشتبنە ئـەو ئاسـتەی لەتێگەیـشتنیان بـۆ بڕیـارێکی سیاسـی بەشـداری دەکەن، یاخود لە باوەڕبونیان بەتوانای سیاسی خۆیان و ئەگەری گۆڕانکاری ئەو بەشداریە جدیە دەکەن، نـەخێر بەشـداری ژنـان لـە پرۆسـەکان دا جێبـەجێ کردنـی خواسـتی حـزب و عەقڵیـەتی پیاوسـالاریەو ئـەو پاڵنـەرە خێزانـی و خێڵـەکی و عەشـایرییە کـە پـاڵ بـە ژنانـەوە دەنێـت بـەقازانجی ئـەو یەکانـە بەشـداری پرۆسـەکان بکـات، لـەدەرەوەی ئـەو بەرژەوەندیانـە کـەمترین بـوار بـۆ ژنـان بـوونی نییـە بـەئازادی خـۆی بەشـداری پرۆسـە سیاسـیەکان بکـات و ڕۆڵـی ئـەکتیڤی خـۆی نیـشان بـدات بـەقازانجی بەرژەوەنـدی و مافـەکانی و هەوڵـدان بـۆ دوروسـت کردنـی جۆرێـک لـەباوەڕبوون لـەلای پیـاوان، بـۆ ئـەوەی کـە ئـەم بوونـەوەرە توانـای بەشـداری کـاری سیاسـی و گۆڕانکـاری هەیـەو دەبێـت ڕێـز لـە بیروڕاکـانی بگیرێـت... عێراق لەدوای پرۆسەی ڕووخانی بەعس، ژنـان سـێ جـار بەشـداری دەنگدانیان کـردووە، بەمانایـەکی تـر سـێ جـار بەشـداری پرۆسـەی سیاسـی و یاسـایی عێراقیـان کـردووەو بەڕێژەیـەکی بەرچـاویش بوونیـان هـەبووە، لەبـەردەم سـندوقەکانی دەنگـدان، بـەڵام زۆرینـەی ئـەو بەشـداری کردنـە پاڵنـەری حزبـی و خێزانی و بنەماڵەیی لەپشتەوە بووەو، لەباوەڕبوون بەماف و ئازادیەکانی خۆیەوە نەبوەو بگـرە ئـەو باوەڕە بوونی نەبووە لەلای زۆرێک لەو ژنانەی بەشداری پرۆسەکانیان کردووەو زۆرجاریش نەیزانیوە کە بۆچـی بەشداری پرۆسەیەکی سیاسی، یاخود دەنگ دان دەکات، بەقەدەر ئەوەی پیاوانی حـزب، یـان پیـاوی نـاو خێزان فەرمانی بەشداری کردنی پێکردوە... بۆیە دەتوانین بڵێین تائێستاش لـە عێـراق دا ئـەوە نەبووەتـە عەقڵیـەت، کـە ژنـان توانـای بەشـداری سیاسیان هەیـەو دەتـوانن، لـە بڕیـارە گرنگـەکان دا بەشـداربن و خاوەنی بیروباوەڕی خۆیان بن، دیارە ئەوەش دوولایەنی هەیە:

1- پیـاوانی کۆمـەڵگای عێـراق، پیـاوانێکی تەقلیـدی و ئـایینی و خێڵـەکین و هـیچ کـات باوەڕیـان بـە مـاف و ئازادیـەکانی ژنـان نییـەو، وەک مرۆڤێکـی خـاوەن بڕیـار و ئـیرادە سـەیریان ناکـەن و بـەردەوام بەپاشکۆی

ئارەزووەکانی خۆیانیان دەزانن‌و بۆ هەر پرۆسەیەکیش کە ڕێگەی بەشداری کردنیان پێبدەن، تەنها بۆ مانەوەو پاراستنی مافەکانی پیاوانە.

2- ژنانی کۆمەڵگای عێراقی بەهۆی ئەو هەموو چەوساندنەوەیەی لەسەریان بووە لەلایەن عەقڵیەتی پیاو سالاری‌و ئایینی‌یەوە، کەمترین بواریان پێ نەدراوە بیر لەماف‌و ئازادیەکانیان بکەنەوە، نەک ئەوەی ببنە خاوەنی بیروباوەڕی سیاسی‌و لەئاگایی سیاسیان بەشداری کاروباری سیاسی بکەن، بەمانایەکی تر تائێستا ژنان نەبوونەتە خاوەنی زانیاریەکی باش لەبارەی زانستی سیاسی‌یەوە، کەمەش وای کردووە بەپاشکۆیەتی عەقڵیەتی پیاوسالاری بمێننەوە.

ئەو دوو هۆکارە پاڵنەری بنەڕەتیە بۆ پەراوێزخستنی ژنان لەکاروباری سیاسی‌و بەشداری کردنیان وەک کارێکی تەقلیدی‌و بەقازانجی پیاوان، هەر بۆیە تائێستاش ژنان نەیانتوانیوە ببنە خاوەنی بڕیاری ئازادانەو سەربەخۆی خۆیان بۆ هەر پێشهاتێکی سیاسی‌و گۆڕانکاریەکان. ...

Sarwar_kareem@yahoo.com
sarwarkareem@gmail.com